

Elâziz Halkevi tarafından her ayın 22 sinde çıkarılır.

YIL : 3

28 EYLUL 1937

SAYI : 30

İÇİNDEKİLER

Tunçe inde doğan Cumhuriyet güneşi

Dersimden Tunceline

Kız Enstitüsü açılırken

Kızlarımız okumalı mıdır ?

Dersimin son sergerdeleri

Sabiha Gökçen

Orta zamanlarda Devlet

Ferdin ve Cemiyetin karşılıklı vazifeleri

Dil bayramı nasıl kutlulandı

.....

Ş. S.

Ömer Kemal Ağar

Nihal Güzey

H. T.

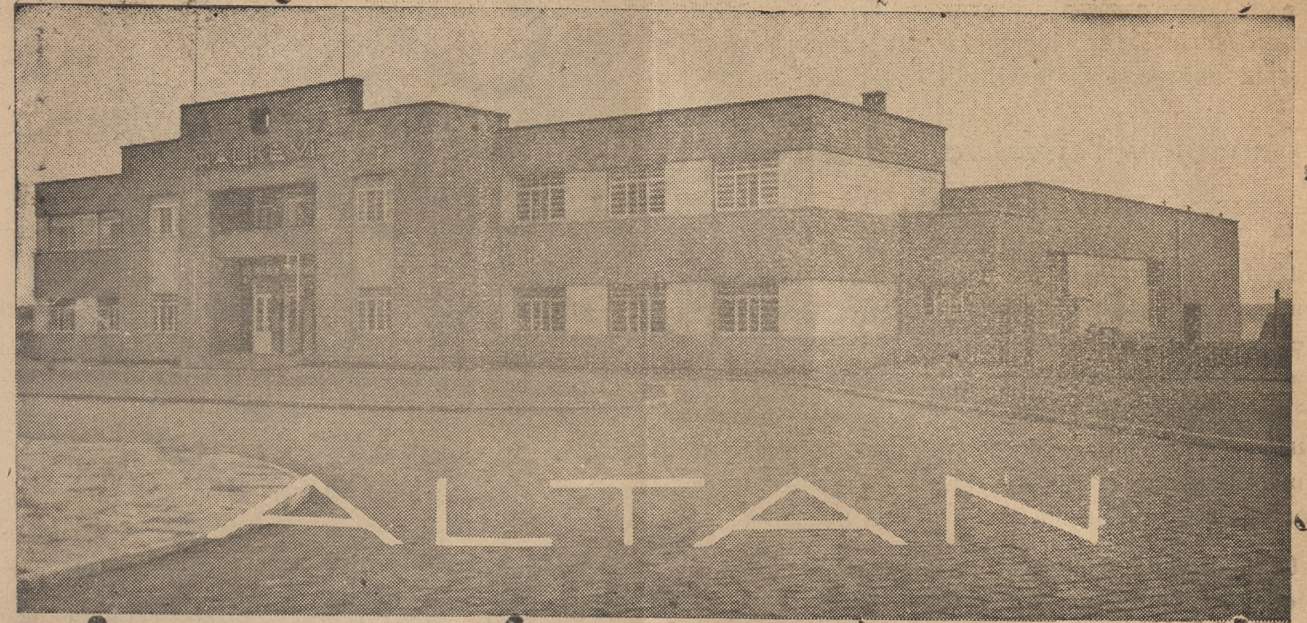
.....

Ömer Kemal Ağar

S. Ünlü

.....

ADANA TÜRK SÖZÜ BASIMEVİ

Elâziz Halkevî tarafından her ayın 22 sinde çıkarılır.

YIL : 3

28 EYLUL 1937

SAYI : 30

Tuncelinde Doğan Cumhuriyet Güneşi

Asırlardanberi devam eden karanlığın sona erdiğini bütün dünyaya haykıran bir remzidir.

18 Eylûl 937 Tarihinde toplanan Büyük Millet Meclisinde sayın Başbakanımız General İsmet İnönü son Tunceli hadisesini bütün açıklığı ile izah buyurmuşlardır.

Asırlardanberi Osmanlı İmparatorluğunu kendisile uğraştıran Dersim - Tunceli artık tarihe karışmıştır. Orada Türk Cumhuriyetinin kanunları hâkimdir. Bu tarihî hâdisenin kapanışını anlatan Muhterem İsmet İnönünün nutkunu sütunlarımıza geçirmekle derin zevk duyuyoruz.

— “ Bu toplantıdan istifade ederek Büyük Millet Meclisine dahili bir mesele hakkında maruzatta bulunmak için izin isterim.

Arkadaşlar, faydalı faaliyetinize fasıla verdiğiniz zaman size Tuncelindeki vaziyetin bir hulâsası yapmıştım, o günkü vaziyeti tafsilen arzetmiştim. Şimdi size Tuncelindeki vaziyetin bugünkü halini arzetmek isterim.

Cumhuriyetin imar ve ıslâh programına muhalefet eden, nüfusları az olmakla beraber altı aşirettir. Bugün bu altı aşiretten müşevvik ve sergerde

ne kadar adamlar varsa bunlar reislerle beraber faaliyet imkânından tamamen mahrum bırakılmışlardır. (Alkışlar) Altı aşiretten birinin reisleri, imha edilmiş ve diğerlerinin reislerinin hepsi yakalanmış, adalete teslim edilmiştir.

Tuncelinde isyan ve ıslahat ananesi, Dersimin bütün hatıraları, dağları tepelerile bir takım aşılmaz, geçilmez ve bütün isyanlara mesned olan yuvaların ve istinat noktalarının hikâyelerinden ibarettir. Orada Kutuderesi, Kalanderesi, Dojik Baba-dağı ve saire gibi isimler vardır ki, sadece bu isimlerin teleffuzu ve eskiden bir çok seferle

bunlardan biri etrafında kördüğüm olup kaldığını, bahusus, isyan edenlerin bunlardan biri içinde sığınarak aşılmaz bir melce halinde maksatlarına muvaffak olduğunu ifade ederdi.

Cumhuriyet ordu ve zabıtasının muvaffakiyeti

Cumhuriyet ordusu ve zabıtası, bu hâdisi esnasında yaptığı takiplerde hurafe olarak zihinlerde yerleşen ne kadar uçurum halinde dere ve ne kadar çıkılmaz dağ varsa hepsini Ankara sokakları gibi baştan başa geçmişlerdir. (Alkışlar). Kanun götüren ordu, jandarma neferlerinin ve ordudan bir neferin ayak basmadığı yer, inmediği dere ve çıkmadığı tepe yoktur. (Bravo sesleri alkışlar).

Cumhuriyetin ıslâhat ve imar programına muhalefet eden bütün engeller ortadan kaldırılmış ve program bir an fasıla vermeksizin ilerletilmekte bulunmuştur.

Bugün orada yapılmakta olan yollar, kışlalar ve karakollar, mektepler, hükümet konakları ile memleketin en mamur ve en ziyade iş içinde bulunan bir muhitin manzarasını görmek size, hepimize zevk verse gerektir. (Alkışlar).

Zayıat yekûnu ne kadardır?

Arkadaşlar, mukavemet vaziyetini bertaraf ettikten sonra, halkın refah ve serbestisi için takip edilen programa devam ediyoruz. Bu vaziyeti size arz ederken yazın başından beri devam eden faaliyetlerde kaçınılması mümkün olmıyan insan zayıatının da neden ibaret olduğunu olduğu gibi söylemek isterim. Dün akşama kadar yani 17 Eylüle kadar Dersim harekâtının başından itibaren verilen zayıat şudur:

Subay : 1 şehit, 4 yaralı.

Er : 28 şehit, 46 yaralı.

Bekçi : 1 şehit, 1 yaralı.

Arkadaşlar, cumhuriyet kanunlarının hükümlerini yerine getirmek için aziz canlarını severek bu vatan uğrunda feda eden subay er ve bütün vatan evlâtlarını huzurunuzda hürmetle yadediyorum. Bu vazifeyi ifa etmek için bütün kudretlerini aşkla sarfeden cumhuriyet ordusunun ve cumhuriyet jandarmasının, kumandanlarına, subay ve erlerine

takdir ve şükranlarımızı ifade ettiğim zaman B. M. Meclisinin asil hissiyatını ifade etmiş olduğuma eminim. (Bravo sesleri alkışlar).

İsyana iştirâk edenlerin zayıatı : 265

Arkadaşlar, bütün bu harekât esnasında isyana iştirâk eden, iğfal edilmiş zavallılarda vukubulan zayıatı olduğu gibi size söyleyeceğim :

İsyana iştirâk edenlerden 265 maktul vardır. 20 yaralı ve 27 yakalanmış ve müsademe esnasında 849 kişi teslim olmuştur.

Bunların içinde mücrim olan, bilerek fenalık yapmış olan ve bir çok zavallıların zararına sebep vermiş olanlar vardır. Fakat bu çalışkan ve istidatlı Türk halkının en çok kısmı, fesatçıların, bu fena başların zulmünden zarar görmüşlerdir. „

Bilerek, bilmiyerek, muhalefet yoluna sapıp kanunun şiddetli tedibatına maruz kalmış olarak hayatlarını kaybedenler hakkında da B. M. Meclisinin teessürlerini ve bunun diğer vatandaşlara ibret olması temennilerini ifade ediyorum, zannediyorum.

Arkadadaşlar, hakikati Türk milletine olduğu gibi söylerken bulunduğu gibi, bu kadar uzun süren ve Cumhuriyet kanunlarını behemehal yürütmek için gösterilen azim, şiddet karşısında bile zayıatın binnetice hafif olmasına dikkatinizi celbetmek isterim. Silâhlar çok müessir ve silâhları kullanmak için hiçbir tereddüt olmadığı halde isyan edenlere karşı silâh kullanan ordu heyetleri ve Cumhuriyet jandarması bir hayatı kurtarmak için ve korumak için son derece şefkatle, kuvvet içinde mündemiç olan şefkatlerdir ki, zayıat böyle mahdut sahaya inhisar etmiştir.

Aşiret reisleri mahkemeye verildiler

B. M. Meclisinin memnun olacağına eminim. İsyana iştirâk eden aşiret reislerinin hepsi mahkemeye verilmişlerdir.

Umumu, tabii olarak adliye mahkemesine verilmişlerdir. Bunlar hâkimlerin vereceği hükümlere göre, Cumhuriyet kanunlarının kendileri için işaret ettikleri hükümleri, hâkimlerin ağızlarından işiteceklerdir.

Arkadaşlar, Cumhuriyet kanunlarının ancak re-

Aylık Musahabe

(Dersim) den (Tunceli) ne..

Yazan : Ş. S.

Daha dün denecek kadar yakın bir mazide; Elâzize gelenler şehrin civarından başlayan bir emniyetsizlik havası koklardı, Dersime giden bütün yollar bir dağ eteğinde veya bir boğaz kenarında durur, oradan öteye geçmek değil bakmak bile cesaret sayılırdı...

Dersim içlerine ait haberler kulaktan kulağa efsaneler gibi dağılırdı. Çemişkezekten bir karış ileri gidenler görtüp sezdiklerini devler ve cinler alemine ait masallar gibi ürpererek anlatırlardı.

Dersim her zaman bir beyaz kar çerçevesi çinde kara ve karanlık bir alem olarak kalmıştı. Orada oturanlar nasıl yaşarlar? nasıl yerler içerler? sayıları ne kadardır? bunların hepsi meçhuldu. Ve Dersim bu meçhulu altında (korkunç) olmuştu.

Ona ait sayısız menkabeler vardı. Orada her köşe, bucak bir tedip seferinin heyecanlı hatırasını taşıyordu. Geçmiş devirlerin hepsi Dersimle meşgul olmuş ve başa çıkamamıştı. Bu kadar harekâta rağmen hala yenilememesi Dersimin kuvvetini biraz daha masallaştırıyordu.

Dersimde ehram silsileleri gibi yükselen sarp ve yalçın dağlar aynı zamanda birer (Manevi istihkâm) dı. Dersimi bunlar beklerdi. Orada, sırtına hiç bir yerde köprü attırmamış, haşarı, çılgın fakat buz gibi soğuk ve berrak Irmaklar vardı ki Dersimi bütün dünyadan ayırır ve her savlete karşı korurdu.

Hulasa Dersim taşıyla, toprağıyla, geçilmez suları ve tırmanılmaz dağlarıyla, sert iklimi ve vahşi insanlarıyla, menkabeleleriyle, efsaneleriyle

fahı, umranı, iyi geçinmeyi hedef tutan hükümlerini yürütmek için çetin şartlar içinde alınan müsbet neticelere ermek için Cumhuriyet idaresinin kuvvetli olduğu kadar şefkatli ve adaletli olduğunu göstermek itibarile Tunceli hâdisesi en son ve en mukni bir misal olmuştur. (Şiddetli alkışlar, bravo sesleri).

Munzur babası ve Kutu derisiyle birçok kimselerin nazarında (Teshiri mümkün olmıyan) bir kale idi.

Eski devirlerin Dersim için muayyen bir siyaseti vardı : Dokunmamak, ürktürmemek ve burarlarda bir gaile çıkarmamağa çalışmak .. Vali ve Kaymakamlara verilen emirler hemen hemen şu kılışeyi taşırdı:

(İdari tedbirler ittihazıyla emvali mağsubenin istiradı dirayetinizden beklenir..) Bir yerde köprü yakma veya karakol basma gibi teşebbüslere geçileceği hissedilirse oradaki kuvvetler geri alınır, Dersimli ile temasa gelmemek tercih edilirdi.

Eğer onlar işi daha çok azıtırılar ve cür'etlerini genişletirlerse civardan bir kuvvei seferiye gönderirler, fakat bu kuvvet mümkün olan yerlerde biraz takibatta bulunduktan sonra, mutlaka ve çabucak geri alınırdı..

Bu haller Dersimi bütünüyle sarıtmıştı.

Memlekette Cumhuriyet devri başladığı zaman (Dersim) bir büyük mesele olarak yine, bütün vasıfları ile mevcuttu.

Cumhuriyet meselelere gözüntü kapamakla onu ortadan kaldırmış olacağına inanan bir devrin adı değildir. Cumhuriyet (idare-i meslahat) la devlet idare edileceğini kabul etmiş bir sistem değildir. Cumhuriyet vatanını bütün bir dünyanın elinden zorla kopararak aldı. Cumhuriyeti kuranlar dünya harbi bozgunundan, mütareke cehenneminden ve cihan salgınından ortaya bir millet çıkarmasını bildiler. Düşman, düşmanın dostları, dostlarının dostları, padişah, kuvvei inzibatiye muhalefet, hiyanet, silahsızlık ve yoksuzluk... Gibi bir çok düşmanlar yendiler ki bunların her biri bin Dersim kadar tehlikeli olabilirdi. Bunlar-

dan yalnız birinin galebesi millî varlığımızı tehlikeye koyubilirdi. Cumhuriyet bir panik içinde memleketi ele aldı, ve bu paniği durdurarak sarsılmaz bir mukavemete çevirdi.

Cumhuriyeti kuranların şiarî meselelerin önünden başını çevirmek değil, ona karşı gitmek ve üzerine parmak basmaktır. Ne kadar küçüklük olursa olsun, bir meselenin hallinde millî menfaat olunca onu mutlaka halletmektir.

Bu prensidlerdir ki (olamaz) diyenlerin çokluğuna bakmıyarak millî ihtilâli ve isyanı ilân ettiler. Eğer bu karakterde olmasalardı eski devirlerin yaklaşmağa bile cesaret edemedikleri bütün o inkilâplar hilâfetin ve saltanatın ilgası, tahsil birliği, kaza birliği, medenî kanun, şapka, dil, harf, lâıyıklığın tesisi gibi büyük hamleler ve değişmeler 15 senelik, kısa bir zamanda hakikat olabilirmiydi?

Cumhuriyet inkilâp metotları kullanılır: Güntüğü gün edip istikbali dönmemezlik etmez. Yarım iş görmez ve yaptığı işin mutlaka sonuna varır.

Onun için Dersim ıslahatına başladığı zaman bu iş bitmiş ve dava daha o gün kazanılmış sayıldı.

Cumhuriyet yeni bir prensiple Dersim işine başladı: Burada yaşayan ve tamamen Türk olan insanları imha değil, ihya etmek; onları kıymetli ve güzel topraklarında refah ve saadete kavuşturmak esasını tuttu.

Dersimli bin türlü imkânlar taşıyan bir yurt üstünde, bin türlü irkî kabiliyetlerle mücehhez olduğu halde aç ve sefil yaşıyordu. Cumhuriyet ona inzibat, iş, servet, sıhhat, bilgi, hulasa hayat ve saadet götürmeyi düşündü.

Daha aradan iki sene bile geçmemiş bulunuyor. İki sene evvel Dersimin yalnız ismi değişmiş (Tunceli) olmuştu. Şimdi orada değişmeyen şey yoktur.

Arasız bir kavga içinde yaşayan ve rahat uykuyu yüzü görmeyen Dersim bugün yurdun en emniyetli ve en inzibatlı yerlerinden biridir.

Ram olmayan dağlar birer birer eğildiler.

Zel dağı, Kırmızı dağ, Beyaz dağ, Dojik, ba-

ba, Sultan baba..., Şahikaları şimdi aslan askerlerimizin, gündüz beyaz ve mütebessim çadırlarıyla gece, altın ışıklarıyla taçlanmaktadır. Kahraman cumhuriyet ordusundan küçük bir parça, bir kaç hafta içinde Dersimi alt üst etmeye kâfi gelmiş ve ayağını basmadığı yer bırakmamıştır.

Dersimin bütün meçhulleri çözüldü. Gayya kuyusunun şöhretini taşıyan Kutu dereleri ve gökleri delen Dojik babalar artık birer basit coğrafiya isimlerinden haşka bir şey değildir.

Dersimde yeni bir dünya doğmaktadır...

Dersim dağlarının arasında şehirler ve umranlar fışkırıyor..

Yol, yol, yol... Nereye gitseniz bir amele zinciri, bir beyaz şeridi ufka bağlamakla meşguldür. Dersimde tüfek sesi kesildi amma, dinamit ve çekiç sesinden geçilmiyor Yalçın dağlardan koparılan kaya parçaları yalnız (mania) ları değil, bütün dersim meselesini halleden bir ameliyatın şahitleri gibi duruyor.

Yollar Dersimi şefkatle kucarlıyor. Bu yollar Dersimin kan damarları olacaktır. Hükûmet bu yollarla millî hayata tamamen karışmış olacaktır. Vatan bütünlüğünde yol ne kadar büyük rol oynarsa müşterek duygunun kuvvetlenmesinde de okadar amil olur. Yolsuzluk, yol bulunmamasından ileri geliyor.

Dersim hummalı bir iş ve imar faaliyeti içinde insana heyecan veren bir manzara göstermektedir. Gün geçmiyor ki bir yolun mühim bir noktaya vardığı haberi gelmesin ve küçük, büyük bir köprüünün, bir kışla, bir mektep, bir hükûmet konağı veya bir hastanenin temeli atılmış veya açılma şenliği yapılmış olmasın..

Dersim değişiyor...

Bu değişme bir isim değişmesi değildir, Bu değişme bir dünya değişmesidir. Dersim bütün bünyesiyle ve hüviyetiyle değişiyor.

Dağlar yol, ırmak kıyıları mesire, tenhalıklar şehir ve şenlik oluyor. Bir zamanlar devletin yazısı bile girmiyen yerlere şimdi devlet bütün müesseseleriyle yerleşmektedir.

Fakat güzel bir şey daha var ki o da: Dersimin ruhu değişiyor.

Eski haşın ve sert Dersimli, kayadan kayaya

sekmeyi bırakıpda yolda yürümeğe başlayınca yumuşamış ve ehlileşmiştir.

Çocuklar bile artık insanı görünce kaçmıyorlar. Gözlerinin içi gülererek kendileriyle konuşulmasını bekliyorlar.

Bir ihtiyar Dersimliye rast geliyorsunuz ki size doksan yaşında olduğunu fakat asıl bugünden itibaren yaşamağa başladığını itiraf ediyor. Kara ve keskin gözlere şimdiye kadar hiç tanımadıkları duygular gelmeye başlamıştır.

Telakkiler, kanaatlar ve imanlar değişiyor.

(Yaşamak için çalmak) düsturu yerine (Yaşamak için çalışmak) düsturu kaim oluyor...

(Başı boş hür olurum) zanneden Dersimli devletin himayesinde ve medenî kaideler altında yaşanan asıl hürriyetin tadını almağa başlamıştır.

Dersimin şekli ve manzarası yanında, ruhu ve vicdanı da değişiyor.

Sıcak bir yaz günü general Alpdoğanın mesut refakatinde Mamekiye doğru gidiyoruz.. Mameki Dersimin ortalarında ve Elâzize (85) kilometre uzaklıktadır.

Oradan bir zamanlar kevrân geçmez, kuş uçmazdı. Şimdi bir kaza merkezinin temelleri atılmaktadır.

Önde giden generalin otomobili iki taraftan yol kenarına koşan Dersimliler tarafından selâmlanmaktadır. O sık sık inerek kâh bir köylü kafilesile, kâh bir amele yığınile konuşuyor. Kuvvetli ve güzel sözün neler yapabileceğini onu dinlerken daha yakından görüyorum. Meşhur Dersim inadı onun karşısında yumuşuyor ve eriyor...

Yolda general yine bir kaprünün kordelasını keserek açılmasını kutluladı. Köprüyü her tarafından tetkik ediyor ve bir çocuk gibi seviniyor. Yurt sevgisi, vazife aşkı ve Dersim eserini meydana getirme emelinin gözlerinde heyecanlı kaynaşmalar husula getirdiğini görüyoruz...

Mamekideyiz.

Berrak ve tatlı bir suyun, Munzur çayının, kıyısına asker çadırları dizilmiş genç zabıtlar çevik hareketlerle oraya bura gidip geliyorlar..

Biraz ötede yarı çıplak, perişan bir insan yığını var. Bunlar dahalet eden aşiretlerden bir kimsedir. Manzara insana, en galibi merhamet olmak

üzere, birçok karışık hisler veriyor.

General bir aralık saflarına yaklaşıp onlara sordu.

— Pah köprüsünü niçin yaktınız?

— İnkârlar, yalvarmalar...

Fakat o manasız bir istintakla ısrar ediyor:

— Köprünün niçin yakıldığını bana söylemelisiniz?..

İçlerinden bir genç, kararını vermiş gibi atılıyor:

Ben söyleyeceğim, hepsini söyleyeceğim. Bu köprüyü yakanlar hükûmet gelmesin diye yaktılar..

— Hükûmetin gelmesini niçin istemiyordunuz?

— Hükûmet gelirse çok ağır şeyler getireceğini söylediler.

— Bunlar negibi şeylerdi?

— Meselâ askerlik, vergi gibi...

Muhavere tam can alacak noktasına gelmiştir. General etrafına bakmıyor. Ve biraz ötede duran çelik yüzlü, temiz kıyafetli bir askeri çağırıyor ve onlara gösteriyor:

— İşte asker... Bir onun üstüne, başına bir de kendi halinize bakın.. Bunun gibimi olmak istemediniz?!

Başlar öne eğiliyor. Belliki şiddetli bir ızdırıp vicdanları kemirmektedir.

General devam ediyor:

Bu benim evladım ve meslektaşımıdır. Biz birbirimiz için yaşar ve ölürüz..

Diyor ve askeri kucaklıyor. Mehmetcik bahtıyar. kendinden geçmiş, o da generalini kucaklıyor, Manzara ulvî bir tablo halindedir. Orada bulunanlar Türk ordusunu remzeden bu güzel manzarayı heyecandan donmuş bir halde ve huşu içinde seyrederiyorlar.

Dersimliler ise bu manzarada karşılıklı sevginin en güzel misalını görüyorlar.

(Dersim) den (Tunceli) ne geçiş bir devri atlamaktır. Ve (hiç) den (hep) e geçmektir.

(Dersim) içinde hakim olan rejim ve yaşayan hayat itibarıyla bir cehennemdi. (Tunceli) bir cennet olacaktır.

4 Eylül 1937 Elâziz

Ş. S.

Kız Enstitüsü Açılırken

Yazan : ÖMER KEMAL AĞAR

Aile hayatında yuvayı şenleten unsurun kâfi derecede yetiştirmemiş olması bir takım zorluklar doğurmaktadır. Her gün biraz daha genişleyen ihtiyaçlar karşısında erkeğin çalışmasının bir aile hayatını refaha kavuşturmadığına şahit oluyoruz.

Erkeğin yükünü hafifletecek, onun yorgunluğunu giderecek şüphesiz evindeki hayat yoldaşdır. Bu unsurun hayata göre hazırlanmış olması, dışarıda çalışan hayat arkadaşının karşılaştığı zorlukları idrâk ederek hafifletmesine yardım eder.

Ev işi, ev idaresi artık bir bilgi olmuştur. Geçen cemiyetin nizamları ile bugünü yürütmek çok zorlaşmıştır. Hatta yeni, eskinin yerine kaim olmak imkânlarını da bulmuştur. Bu vaziyet karşısında kurulmakta olan Türk cemiyetinin yeni yeni bilgilerle cihazlanmış olması zarurîdir.

Cumhuriyet maarifi, bunu çok iyi kavramıştır. Muhtelif yerlerde tesis edilen ve edilmeğe çalışılan "Kız Sanat Enstitüleri", bunun en güzel delilidir.

Bu ders yılı başlangıcından itibaren Elâziz, bir Kız Sanat Enstitüsünün açıldığını görmekle derin bir sevinç ve bahtiyarlık duyacaktır. Bu müessese, muhitin çok iyi hissettiği bir ihtiyacı karşılamış olacaktır. Buraya devam edecek kızlarımız, orta mektep müfredatındaki dersleri de görecekler ve umumî kültürlerini kuvvetlendirmiş bulunacaklardır.

Bundan başka dikiş, biçki, nakış, çiçek, şapkaçılık gibi meslek ve sanat tahsili de göreceklerdir. Çamaşır, temizlik, ütü, kola işleri, yemek pişirmek, çocuk bakımı, ev idaresi gibi bir genç kızın bütün hayatında lâzım olacak bilgiler ve hüneler tedrisatın mihverini teşkil edecektir.

Bu yıl, şüphesiz bütün sınıfları teşekkül edemeyecektir. Birinci ve dördüncü sınıflarının açılması bir nimettir. Birinci sınıfa ilk, dördüncü sınıfa da orta mektep mezunları alınacaktır.

Bir kısım çocuk babaları, ilk mektebi bitiren kızlarını muhtelit olan ortamektebe vermekten çekiniyorlar. Çünkü bu mektep, hayatta bir kıza lâ-

zım olacak bilgileri vermekten uzaktır. Bunlar için devam edilecek en temiz ve en asrî müessese şüphesiz kız sanat enstitüsüdür.

Ortamektebi bitirenler, çok defa liseyi takip edemiyorlar. Maddî vaziyetleri buna imkân bırakmıyor. Bunlar kendilerini bir çok zorluklardan kurtaracak enstitüyü karşılarında görmekle içlerinde bir ferahlık hissedeceklerdir.

Kız Sanat Enstitüsünün faidelerinden birisi de şudur : Yaşları dolayısıyla talebe sınıflarına devam edemeyecek bayanlar için de akşam kurslarının açılacağıdır. Hakikaten kadınlarımız yeni hayatın kendilerinden beklediği randımanı vermekten tamamen vareste değildirler.

Bu mektep, muhitimizin içtimai hayatında mühim bir rol oynayacaktır. Çocuklarımız için olduğu kadar, yetişkin olan kadınlarımız için de bir terbiye ve tehzip vasıtası olacaktır.

İş, insanların zekâsını, irade kuvvetlerini inkişaf ettirir. Yeni ufuklar açar. Yaşama sevgisini, hayata niçin geldiğini öğretir. Geçinme, başkalarının haklarına hürmet etme duyguları da uyanır. Bu duyguların belirmesi, ferdî ve içtimai saadete yolaçar.

Türkçenin en geniş ölçüde yer bulması, ailede müşterek duygu ve mefkûrenin vücut bulmasına yardım eder. Hatta, aile karakterinde bile kendisini gösterir. Yeni ruh, yeni hayatı kavratır. Daima daha güzele ve daha iyiye gitme ihtiyakını doğurur. Evin temizliği, güzelliği, tertibi, bilgi derecesine göre değişir. Yeni cemiyetin yeni beklediğini veremiyenler husrana hazırlanmalıdırlar. Böyle korkunç bir akibetle karşı karşıya gelmemek insanın elindedir. İnkılâp memleketlerinde vukubulan yaşayış rejimi sarsıntı yapar. Bunun için daima yeni hayatı kavramak ve onun ihtiyaçlarına karşılık verecek derecede hazırlıklı bulunmak hem yurd ve hem de ferd için faidelidir.

Tuncelinde, Bingölde yeni bir hayat başlamıştır. Onu refah ve saadet içinde bulundurmak ka-

Kızlarımız Okumalı mıdır ?

Yazan : NİHAL GÜZEY

karşı bir korku, bir çekingenlik göze çarpar.

Türk kadını bu vaziyetten asırlarca kurtulamadı. Çünkü okumamış, fikrî inkişafı çok geri kalmıştı. Dünkü ve bugünkü hayatın mukayesesini burada tekrar yapmağa lüzüm yok. Bunu aşikâr olarak görüyoruz. Binaenaleyh dünün şeraiti içinde bugünü yaşatamayacağımızı da hepimizin aynı derecede idrak etmesi lâzım. Dünden bugün için hazırlanmış değildik. Fakat yarın için çalışmalıyız, kadına artık bir çok vazifeler düşüyor. Ya evinin yardımcısı olarak dışarıda çalışacak veyahüt çalışmasına evinin içinde bilgili ve tam bir arkadaş olarak yardım edecek. Dışarıda çalışmak kadına bugün için lâzım olmazsa da ileri için ihtiyaç görülmeyeceğini kim temin edebilir. Analarımızın "iki el bir baş içindir!", darbı meseli bugünkü yaşayışımız için güzel bir örnek olabilir.

Okumak yalnız iş hayatında değil aile hayatında da elzendir. Her aile kadınının çalışması lâzımgelmez. Fakat her aile kadını okumuş olmalı ki: evini ve çocuklarını cemiyetin istediği gibi yetiştire bilsin. Okumuş bir kadının yetiştireceği çocuklar ve kuracağı yuva ile cahil bir kadının terbiye ettiği çocuklar ve kurduğu yuva arasında ne kadar büyük fark vardır.

Bunu şu misal ile de görebiliriz: Bir çiçek mütehasssının yetiştirdiği bir numune bahçesi ile laalettayin bir insanın yapmış olduğu bir çiçek bahçesini mukayese edelim. Birisinde verim çoktur. Her tarafında bir intizam, zerafet, yenilik ve bilgi görülür, renklerde tenevvü vardır insanı meşgul eder. Cezbeder, isteklerini çoğaltır, yaşama hazzı duyurur. İkincisi insanı bu kadar meşgul etmez, hattâ çok meraklı olmıyan birisine bıkkınlık bile verir. Çünkü birincisinin tamamen aksi şekilde yetiştirilmiştir. İşte okumuş bilgili bir ev kadını ile okumamış bir ev kadının ailevi vaziyetleri.

Kadın herşeyi bilmeliki evinin en ufak teferruatına kadar bütün ihtiyaçları ile kendisi meşgul olabilsin. Bir kız için lise değilse bile orta tahsil şart olarak kabul edilmelidir. Ancak orta tahsil bittikten sonra da kitapları kapatmamak gerek. Bu

Hayattaki bir çok güçlükler yenilirken bazı yaşama zorlukları baş gösteriyor. Bu güçlük bilhassa geçim hususunda görülüyor. Ailenin mevki ve muhitine göre ihtiyaçlar artıyor. Buvaziyette bir yaşama çalışması bir evin bütün ihtiyaçlarını rahatça temin etmesi zorlaştığı gibi bilgisiz ferdlerin doldurduğu bir evin de bugünkü medenî cemiyette tutacağı yer okadar boş ve kıymeti nüfus sayımına iştirakten ibaret kalıyor.

Eskiden kızların okumasını lüzumsuz görürlermiş. Mektup yazacak kadar harfleri tanımaları kâfi imiş fazlasını bilib de Babıaliye kâtip mi olacak?! O zamanki cemiyete göre kadının vazifesi küçücük yaşından beri sahip olduğu evinin içinde ve çocuklarının arasında annesinden gördüğü gibi işini görmek, erkeğine saygı değil de korku duyarak hizmet etmektir. Kadın ozaman pek tabii olarak daima aciz yaşardı. O zamanki aile kadını erkeğin arkadaşı değil, sadece evinin bir bakıcısı idi. Bu evlerde iptidai bir intiyam, yeknasak bir yaşayış, yetiştirilen çocuklar da mektep haricinde verilmesi icap eden içtimai bilginin noksanlığı ve evin efendisine

bildir. Teşrinievvel iptidasında açılacak olan kız sanat enstitüsü, bu yerlerin genç kızlarının yuvalarını şenlendirmelerine yardım edecektir. Bahtiyarlık içinde yaşamalarını kolaylaştıracaktır.

Tuncelinin bahtlı kızları, parasız olan enstitüye koşunuz, Orada yemeniz, içmeniz temin edilecek, çamaşır, elbise, ayakkabı, kalem, defter, kitap gibi bütün ihtiyaçlarınız devlet tarafından verilecektir.

Burada hem okuma, yazma ve hem de yaşama yaşama öğreneceksiniz. Aileleriniz, elinizden çıkacak güzel, temiz işlerle öğünecektir. Siz de alın terile kazanmanın verdiği hazzı duyarak bahtiyar olacaksınız. Biz de sizin muvaffakiyetli çalışmalarınızı duymakla en geniş ferahlığı duyacağız.

Sayın general, Elâzize çok kıymetli bir müessese kazandırdığınız için en büyük sevinci duymakta haklısın!

Ömer Kemal Ağar

dereceye varan bir çocuk bilgisini artırmasını ve kabiliyetlerini kendi kendine inkişaf ettirmesini bilecektir. Ev kadınlığı artık dünkü kadar kolay değildir.

Dün okumayanlar ekseriyeti teşkil ediyordu. Bugün okuyanlar çoğalmıştır. Okuyan kadın erkeğini evine bağlamasını, onu hayatından memnun etmesini ve icabında her türlü yardımda bulunmasını bilecektir. Kadın evinde kurulmuş bir makine değil, daima şuurla, mantıkla hareket eden bir yoldaş olmalıdır. Evin erkeği gündüzün çalışmaktan yorulan başını dinlendirmek için kahveye çıkıp iki lakırdı edecek erkek arkadaş aramamalı, evindeki arkadaşı onunla her mevzuuda konuşabilmeli. Kadın, zihnen ve bedenen yorulan eşini tam bir istirahatla dinlendirecek zevkli ve temiz bir köşeyi evinde hazırlayabilmeli erkeğine korku değil, saygı ile bağlanmalıdır. Çocuklara karşı olan vazifesi de ayrı.

Çocuğun annesinden öğrenmesi icab eden bir çok bilgililer vardır. İlk içtimâî terbiyeyi verecek aileye ve mektebe karşı olan vazifelerini öğretecek derslerine yardım edecek olan daima annedir. Çocuğun büyük bir tecessüsle soracağı bütün suallere karşı bucalamamak annenin çocuk üzerindeki otoritesini de temin eder.

Görüyoruz ki bir çok bakımlardan kadının okuması lâzımgeliyor. Bazı kimselerin dediği gibi okuyan kadın ukala değil, bilâkis okumadan derme çatma bilgilerle düşeceği ukalalık vaziyetinden kurtularak hürmete lâyık bir mevki edinir.

Nihâl Güzey

Dersimin Son Sergerdesi

Seyit Rıza Cumhuriyet kuvvetlerine teslim oldu

Hükûmetin islâhat teşebbüslerine karşı koyma cesaretini kendilerinde gören Dersimin birkaç aşireti cumhuriyet kuvvetleri önünde sendelemekten teslim olmaktan başka çare bulamadılar.

Şefkat ve merhamet gibi en yüksek insanlık duygusile hareket edilmemiş olsaydı Dersim on beş günde tamamen yok edilebilirdi. Cumhuriyetin bir manası da fazilettir. İşte bu keyfiyettir ki Dersimin kafasız ele başarılarını biraz uğraştırdı.

Şakası olmıyan Türk askerinin önünde şuraya-buraya kaçmanın da yersiz ve manasız olduğunu takdir edebilenler daha harekâtın ilk gününde teslim oldular. Asıl elebaşı olan ve günlerce tırmanılması güç dağ başlarına çıkan, kimseleri kurtulacak delik arayan ömrünün en korkulu dakikalarını yaşayan Seyit Rıza haini de nihayet 12 eylül günü sarpatlarda cumhuriyet kuvvetlerine sığınmaktan başka çare bulamadı.

Dersimin son sergerdesinin teslim olması ile Osmanlı tarihinin kangren bir parçası olan Dersim de tabii Osmanlı imparatorluğu gibi ta ihe karışmış bulunuyor.-

Hainlerin, yurd düşmanlarının akibetleri daima budur. Cumhuriyete karşı kalkan kol yok edilmeğe namzettir. Ona karşı uzanan diller kesilmeğe lâyıktır. Onun için kötü düşünen dimağlar ezilmek içindir.

Biz artık, Tunceliyi tanıyoruz. Haritalarımızda, kitaplarımızda, gönüllerimizde hep onun adı var.

Son Dersim hadisesi, ordumuz için bir manavara, kötü düşünenler için bir ibret sahnesi olmuştur.

H. T.

Atatürk Kızı Sabiha Gökçen İçin

Ordu Müfettişi dedi ki: "Atatürkün bu saygı değer kızı, milletimizin göz bebeğidir. Bu genç kız istikbalde vatana büyük hizmetler yapacağına hiç kimsenin şüphesi yoktur. Benim için ne büyük bah-tiyarlıktır ki bu kahraman kız, askerliğini benim ordumda yapmıştır.,"

Sabiha Gökçen, Elâzizlilerin çok yakından tanıdıkları değerli bir şahsiyettir. Dersim - Tunceli harekâtına iştirâk eden bu ilk kadın tayyarecimiz burada derin bir iz ve intiba bırakmıştır. Onun göklerimizde pervasız uçuşu, erkek ve kadınlara yeni enerjiler vermiştir.

Atatürk kızı Sabiha Gökçen, Türkün büyük zaferi olan 30 Ağustosta merasimle diploma almıştır. Ordunun yetiştirdiği subaylar arasında yer almak hakkını kazanan Gökçen şüphesiz hakikî değerinin karşılığını görmüştür.

30 Ağustos günü saat 17,10 da Eskişehir hava mektebinde ilk kadın tayyarecimize diploma verme merasimi yapılmıştır. Biz onun hakkında yapılan merasimi sütunlarımıza geçirmekle tarihî bir hatırayı tesbit etmiş ve hem de ona karşı Elâzizlilerin besledikleri bağlılığı ifade eylemiş bulunuyoruz.

Hava mektebi komutanı, hazırlanan kürsüye gelerek toplantı maksadını izah etti ve Sabiha Gökçenin nasıl yetiştiğini anlattı. Ve dedi ki:

"— Bayan Gökçen, 24 Şubat 936 tarihinde okul başlangıç tayyareleriyle uçuşa başlamış 34 saat 15 dakika bu tayyarelerle uçmuştur. Tekemmül tayyareleri üzerinde 94 saat 35 dakika uçan, Gökçen harp tayyarelerine de geçmiş 31 saat 30 dakika uçarak uçuşlarını bitirmiştir.

Bayan Gökçen bu uçuşlarla beraber okul programına uymuş, tayyare motör nazariyatı, seyrüsefer atış, bombardman, fotoğraf, elektrik, telsiz, coğrafya ve topoğrafya derslerini de görmüştür.

Ağustos başında bu derslerden imtihan yapılmış Genel Kurmayca seçilen sualler muvacehesinde Gökçen, çok iyi derecede muvaffak olmuştur. Bundan maada Gökçen, okulda akrobasi kursu da görmüş, bu kursu da muvaffakiyetle bitirmiştir. Hattâ bu muvaffakiyeti gören yabancı uçuş mütehasssı şunları söylemiştir:

"— Avrupada, kadın tayyareciler arasında, bir çok rekorlar yapan tayyareciler vardır. Fakat Bayan Gökçen gibi yetişmiş akrobatik hareketler yapan tayyareci kadın pek yoktur.

Komutan, Türk kadının harp zamanlarında

gösterdiği yüksek feragate işaret ederek hava istiklâlinin esaslarını anlatmış ve Bayan Gökçene hitap etmiştir.

"—Gökçen! Türk kadınlığı için ilk defa bu şerefli yolu açan sensin. Senin arkandan sayısız genç Türk kızları gelmekte ve havada seni yakalamak için birbirile müsabaka etmektedirler. Senin tarihe yazdığın bu sayfalar dünyada ilk defa yalnız Türkün şerefli tarihine kaydedeceği için sana teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Atatürkün kahraman kızı, Atatürkten aldığı nuru, göklerimizde yükselttiğin gibi, semaların en son sarhadlerine kadar da yükselt! Ve onu hiç yenilmiyen Atatürkün mağrur başı gibi daima yükseklerde tut! Atatürke, onun kurtardığı büyük Türk milletine, bu milletin hava kahramanlarına bin saygı bin şükran...

Atatürk kızının mukabelesi

Nutuktan sonra B. İhsan, bizzat Bayan Gökçene diplomasını verdi. Bayan Gökçen, büyük bir tevazüla çalışmalarının en büyük mükâfatı olan diplomayı aldı ve teşekkür etti Sonra komutanın nutkuna şu çok veciz sözlerle mukabelede bulundu.

"— Sayın büyüklerim, okul komutanımıza, hakkındaki takdir ve iltifat dolu sözlerinden dolayı

teşekkür ederim. Değerli komutanlığı altında bu şerefli hava okulunda geçirmiş olduğum bir buçuk yıllık hayatın ömrümün en feyizli zamanı olduğunu söylemekle bahtıyım. Beni yetiştirmek için komutanlarımın gösterdikleri büyük himmetleri daima minnet ve şükranla anmak benim için bir vicdan borcudur.

Bugün, bana verdiğiniz bu diploma, bütün ömrümce en yüksek şeref beratım olacaktır. Askeri

Sabiha Gökçen

tayyareciliğin yüce gurur ve şerefini hakkile anlamış bulunuyorum. Bu kutlu mesleğe girebilmiş olmaktan duyduğum heyecan verici sevinç anlatamam. Ancak bana bu şerefi kazandıran komutanlarımı ve öğretmenlerimi saygı ile selâmlarım. Nemutlu bana ki, bu şeref beratını milletimin ve vatanımın en büyük şerefe ulaştığı bu kutsal 30 Ağustos gününde almış bulunuyorum.,,

Ordu müfettişi diyor ki :

Bundan sonra, Ordu Müfettişi Orgeneral Fahrettin Altay kıymetli tayyareciyi gerek şahsı, gerek ordusu namına tebrik etti. Kendisine verilen diplo-

manın onu hava mektebinden ayırdığını, fakat orduya bağladığını söyledi ve gördüğü vazifeleri anlatarak dedi ki:

“— Gökçen, mektep tahsilini yaparken kahramanlığını da göstermiş bir Türk kızıdır. Onun kıtası bir nevi harp vazifesi almış, o da kıtasından ayrılmıyarak sevine sevine bu vazifeye koşmuş ve 3,000 den fazla rakımlı şahikalar üzerinde çok çetin uçuşlar yapmış, bombalar atmış, muhariplik kıymetini filen göstermiştir. Dersim dağları üzerinde yaptığı kahramanca uçuşları burada yalnız bu kadarlık yad etmek ile iktifa edeceğim.

Bundan sonra Gökçeni manevra sahasında görüyoruz. Tayyare karargâhında basit bir çadırda tayyaresinin yanbaşıda gece gündüz her an emre intizarda erkek arkadaşlarıyla kanat kanada uçuyor. İniyor, tekrar uçuyor. Komutanlarına çok güzel raporlar yazıyor. Vaktinde yetiştiriyor.

Atatürkün kızı olmakla en büyük şeref sahibi olan Gökçen, bu mektepte bir tayyare subayı gibi yetişmiş olmakla da iftihar edebilir. O, tam asker tayyarecisi olarak yetişmiştir. Subaylarımız arasında bihakkın yer almıştır. Bu suretle Gökçen bütün dünyaya için bir şahsiyet olmuştur. Gerek mektepte gerek eşkiya takibinde ve manevralarda mühim vazifeler gören Gökçenin bu diploması ona subaylarımız arasında yer almak salâhiyetini veriyor, kana atındeyim.

Eğer kanunlarımız buna müsait değilse, bu toplantıya iştirak eden sayın saygılarımızdan kanunlarımızı bu hususta müsait bir hale getirmek için Mecliste ve Atatürkün yanında temennide bulunmalarını rica ederim.

Bilirsiniz ki, tarihte şöhret kazanan Amazonlar, hakikaten kahraman kadınlardır, fakat bunlar bir kraliçe ile idare olunan ve içlerine hiç erkek kabul etmek istemiyen bir zümre halinde yaşamışlar ve nihayet sönüp gitmişlerdir. Gökçen ise, bu zihniyette değildir. O, kahramanlığın ne erkeklere, ne kadınlara hâs, olmadığına kani bir kahramandır.

Atatürkün bu saygı değer kızı, milletimizin gözbebeğidir. Bu genç kızın istikbalde vatana büyük hizmetler yapacağına hiç kimsenin şüphesi yoktur. Benim için ne büyük bahtıyarlıktır ki, bu kahraman kız, askerliğini benim ordumda yapmıştır.,,

İÇTİMAÎ YAZILAR :

Orta Zamanlarda Hükûmet

Yazan : ÖMER KEMAL AĞAR

Orta zamanlarda hükûm ve nüfuzun kilisede ve derebeylerde temerküz ettiği görülür. Bu devirde bir nevî dinî hükümdarlar çeşnisi vardır. Bu tarzı idareden de mütezarrır olan yine halk kütlesi olmuştur.

İlk zamanlarda kuvvetli, muayyen hududlara malik mu'takil hükûmetler mevcuttu. Fakat orta zamanlar için aynı fikir, aynı noktai nazarı ileri sürmek biraz müşküldür. Bu devirde geniş ülkelere sahip olan Derebeyler vardı. Halk, bu şövalya zihniyetli ve tabiatlı adamların elinde istenildiği gibi tasarruf edilen bir oyuncaktı. Bin mihnet ve meşakkat altında ezilen ve Derebeyler namına hayatını istihkar edencesine çalışan bu sınıfın uğradığı haksızlıklar, çektiği ıztıraplar tasavvurun fevkinde idi.

Devlet müessesesini elinde tutan insanların bu tarzı hareketleri hiç bir surette mazur görülemez. Şikâyet edecek, bir mercii olmıyan halkın tevekkülle vakit geçirmeleri o zaman için belki caiz olabirdi. Sesini çıkarmıyanlara karşı tatbik olunan muamelelerinin insanî ve medenî olmadığını anlamak ise, yüksek bir fazilete mütevakıftı. Bu da derebey de ve kilise de yoktu. Bu insafsız kilise Papaz zihniyeti uzun müddet paydar oldu.

Orta zamanlarda, krallar ile derebey arasında vukuaa gelen anlaşmazlıkları hal ve fasletmek için kiliseye muracaat olunurdu.

O da hırs ve menfaati icabı derebeyi iltizam eylerdi. Bu tarzı hareket, bittabi kralın nüfuzunu kırmak için ihtiyar olundu. İki müessesenin rekabeti hasedi, ilk devirlerden beri müstahak olmadığı

muameleye tâbi tutulan zavallı halkı perişan vaziyete düşürdü.

Derebeyler, kilisenin muti bir memuru, kör bir aleti, kanlı cinayetlerinin müşterek faileri idiler.

Papaya, dinî müessese olan kiliseye karşı gelenlerin ve onu nüfuzunu kırmağa çalışanları kafaları koparılmış tarihlerde emsaline nadir tesadüf olunan şeneaatler, zulümler irtikâp olunmuştur.

Hulâsa : ilk zamanlarda hükûmet temamilen dinî ve yahut onun kuvvetli tesiri altında idi. Orta zamanlarda ise din yine rolünü oynuyor.

Bu devirde hakim olan iki müessese var: Kili-se, derebey diğer bir yazıda yeni zamanlardaki hükûmetlerden bahsolunacaktır.

Ortamektep tarih muallimi
Ömer Kemal Ağar

Ferdin ve Cemiyetin Karşılıklı vazifeleri

— Geçen sayıdan artan —

Merak ederseniz, bir bayram tevzi edilen rozet hasılât kutusu açılırken başında bulununuz. Ferdin cemiyeti ihmalî yönünden pek müsbet bir fikir edinir ve bu ihmalîle sefalet düşen, bakım-sızlık ve hastalıktan ölen, kimsesizlik ve himaye-sizlikten cemiyet içine tufeyli olarak atılan vel-hasil yoksulların, bokeslerin, masumların hayatta izzet ve sefalet çekdiklerinden ferdin mes'ul ve muatab olduğunu takdir edersiniz.

Türkün asil kanı, tarihî cömertlik ve alicenap-lığı ve içtimâî seviye ve seciyesi bu ittiham ve itaba lâîk değildir.

Varlığında menkuz ve mevcut hasılâtlarını ibraz senin milliyetin icabıdır.

Ferd; cemiyete karşı ödevini lâîkile ifa ettiği takdirde, alakadar ve vazifedar kurumları da gaye ve maksatları üzerinde faaliyete sevk etmeğe hak ve liyakat iktisab ederler.

Bu mes'ut neticeye ulaşmak için bu cemiyet-lere âza kayıt edilmekle beraber fırsat ve imkân düşüldüğü meselâ: rozet talikinde ve sair yeri geldiğinde 5 — 10 kuruş esirgememeli, hattâ rozet takıcılar görmezse bile nazarı dikkatleri cel-bedilerek para sandığı bırakılmalıdır.

Bir kasaba ve şehirde 5 bin rozet takıldığını farz ediniz her birinde 5 kuruş verildiğinde 250 lira dolar.

Kurban, zekât fitra bu cemiyetlere verilme-lidir. Zenginler hasseten yardımda bulunmalıdır.

Eski devirlerde henüz cemiyetleşmeyen fertlerin hemcinslerine muavenet ve müzaheret ve insanî vazifesini göstermesi için vaz edilen bu kabil dinî borçlar medeniyetin ferdleri cemiyetleştiği yirminci asırda ferdi dağıtılmakla müsmar hiç bir faide vermediği şüphesizdir.

Yazan : S. ÜNLÜ

Kesilen kurbanlık hayvanın etinden bir kaç fakiri bir öyün için doyura bilir. zekâtta verilecek bir mikdarla bir kaç fakiri muvakkat bir zaman örter veya maişetini temin eder. 8 — 10 kuruş fitreyi bir hoca veya yoksula vererek yine bir öyünlük yiyeceği ancak temin edilir.

Fakat düşününüz, tasavvur ve hesap ediniz; bunlar cemiyete tamamiyle verildiği takdirde, baliğ olacağı mikdarla cemiyet; yapmakla mükellef bulunduğunuz vazifeyi hakkile ifa eder. İhmal ederse bu alâka o cemiyeti vazifesini yapmaya icbar eder ve bu suretle hareket daha müsmar ve daha insanî olur.

Ferdlerin cemiyetlere alakasile medenî hayat ve tekâmül başlamıştır.

İşte bu mes'ut netice elde edildiği gün, yoksul kimsesiz, alil, hasta, yaralı, aç, açık vatan-daşlar hiç endişe etmemelidirki bunlar mensub bulunduğunuz milletin şeref ve ulvücenablığıla mü-tenasip şekilde cemiyetin himayesindedir.

Çocuklar doyurulur, örtülür, tedavi edilir, okudulur ve barındırılır izzeti nefis ve haysiyet kırıcı el, avuç açmaktan kurtarılır.

Cemiyeti bu şekle koyulmuş bir millet, istik-balinden endişeye düşmez, hayatın kadri ve dar-basından korkmaz. Zira cemiyetin himayekâr ağı-şu şefkati onun için her zaman açık ve mütem-mendir.

İnsanlık, yalnız şahsî ve ferdi düşünmek de-ğil hemcinsinin ihtiyaçları, dertleriyle de alâka-dar olmalıdır.

İşte insanın fariki mümeyyizi budur.

Kurban, zekât ve fitre gibi dinî bir borç o-larak aile, bütçelerinden ayrılan bu paralar, ferdi

dağıtılmasile hiç bir yoksulun ihtiyaç ve zarureti-ni tehvin etmemiştir.

Halbuki tamamen cemiyete verildiğinde mil-yonlara baliğ olacak bu meblağ ile cemiyet köyle-re, sokaklara kadar teşkilâtını tevsi, yardım elini bir metot ve disiplinle en hücra köşelerdeki muh-taç vatandaşlara uzadır, teşkilâtı vasıtasile muh-tacini tesbit ettirir.

Hastaları tedavi, yoksullara yardım, gıdasız çocuklara gıda, kimsesiz çocukları himayesine alır alil ve ihtiyarlara bakar, açları doyurur.

Hava kurumu vatanı hava taarruz ve teca-vüzlerinden korumak için icabeden malzeme ve vesaiti tedarik kabiliyetini artırır. Bu surette aklıktan, açıklıktan, hastalıktan, bakımsızlıktan gayku kalmaz hiç bir aile çocuklarının istikbalin-den endişeye düşmez. Sokaklarda, Pazarlarda ze-lilane dilenenlerden eser kalmaz.

Görülüyorki başkaca bir külfete lüzum arzet-meden dinî bir borç olarak bütçelerden ayrılan ve harcanan bu paralar cemiyete verildiğinde bu büyük hayırlı ve insanî işler görülecektir.

Cömert ve alicanab milletimizin her hangi bir umurundan tasarruf ederek bu cemiyetlere azamî yardımla vazifelerini Türk milletinin içtimâî seviye ve kabiliyetine uygun şekilde görmelerini temin, en içden bir zevki olmalıdır.

Büyüklerimiz, çocuklarımız bu zevki duymak için hazırlanmalıdır.

Bütün münevverlere düşen vazife, Kızılay çocuk esirgeme ve hava kurumunun önemli ödev ve yardımlarını ve bundan sonra yapacağı ve üzerine terettüb eden işlerin ehemmiyetini sayın ve alicanab halkımıza anlatmakla cemiyete alâka ve yardımlarını celbetmeyi millî ve içtimâî bir borç edinmelidir.

Bağrında Atatürk gibi kahraman bir dahi çı-karak dünya milletleri içinde alem şümül ve la-yemut şan ve şeref kazanan ulu ve unlu milleti-miz içtimâî hayatta da yüksek seciyesile bütün milletlere mümünei misal olmalıdır.

Tunceli evlenme memuru

S. Ünlü

TETKİKLER:

Jeoloji bakımından Elâziz ilinin durumu

— 3 —

Yerin yüzünde bir kabuk teşekkül etmekle soğuma işi bitmemiştir. Yerin merkezini teşkil eden kısımda yavaş yavaş soğumalar ve büzüşme-ler devam ettikçe, bu, yerin kabuğunda da devam etmiştir. Bunun sonuncu olarak yerin yüzündeki yükseklikler, pürüzler meydana gelmiştir.

O sıralarda yerin kabuğu, içten ve dıştan yüksek hararetin tesirinde kalmıştı. Kabuğun et-rafındaki serbest gazlardan hidrojen, oksijen hara-retin tesirile birleşerek mayi halinde yer yüzüne düşmeğe başladılar. Soğuma neticesinde yer yüzün-de hasıl olan çöküntülerde toplanan bu sular ma-den mihlerini eriterek ilk denizleri teşkil et-mişlerdir. Fakat yer yüzü sıcak olduğundan bu teşekkül eden denizlerdeki uzun müddet duramiya-rak çabık su buharı haline geçtiler. Uygun bir şart bulunca yine yağmur olarak yere düştüler.

Bu suretle yerin üzerinde ve hararet derece-lerinde önemli değişiklikler husule geldi.

— Devamı var —

H. NAZLI

Yazı İşleri Müdürlüğü

Altanın 22 nci sayısından itibaren Ömer Ke-mal Ağarın yazı işleri müdürlüğünü yaptığını gö-rülen lüzum üzerine tasrih etmeği faideli buldu-ğumuzu beyan ederiz.

Dil Bayramı Nasıl Kutlandı

26 Eyl l günü, Halkevi  n nde, Halkevi Kültür Parkında toplanan binlerce kişi tarafından kutlandı

26 Eyl l 1937 günü birinci Dil Kurultayının toplandığı tarihe m sadıftı. O gün kurultayca dil bayramı olarak kabul edildiği için yurdun her k - esinde olduğu gibi  ehrimize de bu bayram kutlandı.

26 Eyl l pazar günü Halkevi  n , Halkevinin kültür bahçesi bu bayrama iştirak eden binlerce kişi ile dolmuŗtu. Tam saat 17 de İstikl l marşı ile merasime baŗlandı. Ondan sonra kültür direktörü İbrahim Ertuğrul hoparlörle neŗredilen şu güzel nutku söyledi ve alkıŗlandı.

Kültür direkt r n n söylediği bu  zl  söylevi aŗađıya aynen dercediyoruz:

Yurddaŗlar, arkadaŗlar!

Cumhuriyetle beraber yeniden doğan Türkiye-nin bu on dört yıl içinde baŗardıđı iŗleri anlatmak bir kaç saate sıgacak bir iŗ olmadığı gibi bu kadar kısa bir zaman içinde yapılan büyük iŗlerin adlarını saymak bile güçtür. On dört yıllık bir zamana, baŗka ulusların birkaç yüz yılda yapabilecekleri iŗleri sıkıŗtıran genç Türkiye, yılmadan  alıŗması sayesinde arkasına bakmadan ilerliyor,  skilikleri yıkararak yenilikler kuruyor.

Arkadaŗlar,

Bazı iŗler vardır ki, güçtür, fakat yapılabilir. Fakat bazı iŗler de vardır ki, yapılabileceğini bir  oklarının akılları almaz. Meselâ : On yıl önceye kadar T rk n şapka giyerek medenî insanlar gibi dolaŗabileceđini aklından geçirenler herhalde azdı. Bunun gibi yazımızın deđiŗmiyeceđini sananlar da çoktu. İŗte bunlar bugün tahakkuk etmiŗ bulunmaktadı. Türk, dünyaca medenî tanınan insan cemiyetleriyle aynı safta ve hem de hiç s r meden yürüyor ve yürüyecek.

Yapılmıyacak kadar güç olan iŗlerden bahsettik. Hemen herkes bilir ki (Dil) ferdin değil cemiyetin malıdır. Cemryete ait mallar ise g   deđiŗir. Pek yakın zamanlara kadar, devletin baŗına geçe-

rek devleti idare etmek durumunda olanlar bile Osmanlı dilinin deđiŗmiyeceđini; kurulduğu gibi yürümesi l zımgeldiğini ileri sürdüler, durdular. Bir  oklarına göre (Türk dili) denen birŗey yoktu... Eğer  yle bir dil var idise kaba idi. Büyük bir insan yanında sade Türkçe ile g r ŗmek onun yanına gecelik elbise ile çıkmak gibi bir hürmetsizlik sayılırdı.

Dili T rk elettirmeğe  alıŗan bazı genç fikirli kalemler daima h rmetsizlikle karŗılanmıŗ kendilerine Arap asız ve Acemcesiz bir Türk dili olmyacağı daima ihtar edilmiŗtir. Dilin bu şekilde d ŗ n ld đ  tarih çok da eski değildir. Hayatta olanlarımızdan birçoğu bu devre yetiŗmiŗler, bu devri g r m ŗler ve belki de m nakaŗalara iştirak etmiŗlerdir. Türke  z yurdunu, orta Asyayı unutturacak kadar ileri giden geri d ŗ nceliler dilimizi de unutturmak istemiŗler (Türk dili yoktur, Osmanlıca vardır) demiŗler bütün nesilleri bu şekilde uyutmuŗlar. Kanındaki binlerce yıllık asaletin kuvvete kendisine yeni bir vatan kuran Türk nesli baŗardıđı kurtuluŗ savaŗından sonra, sağlam bir programla kültür savaŗına da giriŗmiŗ; bu arada Türk dilinin kökünü araŗtırma koyulmuŗtur. Bu araŗtırma, hepimizin bildiği ve gördüğü gibi çok yerinde bir iŗ olmuŗ; Türk dilinin Türk tarihi kadar eski ve köklü bir dil olduğu meydana  ıkarılmıŗtır. Bir çok yerlerde yapılan kazılarda bin iki bin, dört bin, sekiz bin yıl önce kurulan Türk medeniyetleriyle muvazi olarak yürüyen bir Türk dili olduğu ortaya  ıkmıŗtır.

Arkadaŗlar,

İnanmalıyız ki, dil inkil bı, dil araŗtırmaları pek de kolay iŗ değildir. Kuvvetli  nc lere, kuvvetli elemanlara ihtiyaç vardır. T rk n en büyük önderi bunu da baŗarmıŗ; geceli gündüzlü  alıŗmalarile arkadaŗlarını teŗvik etmiŗ; her iŗaret ettiği iŗi baŗardıđı gibi bunu da baŗarmıŗtır. Büyük  nderin huzurlarile beŗ yıl önce açılan ilk (Türk dil kurultay) ında bu büyük iŗin seferberliği il n edil-

miŗ ve 26 Eylül günü Dil bayramı olarak kabul olunmuŗtur.

Buna niçin bayram diyoruz? Her bayram bir sevincin yıl dönümüdür.

Arkadaŗlar;

Bize kendimizi öğrettiği için (Dil) mukaddes bir varlıktır; Dünyaya medeniyet öğrettiği için ise (Türk dili) en büyük bir varlıktır. İŗte bugünü onuun için bayram seçtik. Beŗ yıl önce toplanan ilk Kurultay, sinesine toplanan birçok yabancı  limler de dahil olduğu halde Türk dilinin medeniyet yayıcı en köklü bir dil olduğunu ilân etti; geçen yıl toplanan   c nc  Türk dil kurultayı da, G neŗ dil teorisiyle yeni bir çığır açtı.

Arkadaŗlar,

Bazıları için (eski dil yeni dil) sözlerinin hududu belki de kolayca anlaŗılamaz,

Bu d ŗ n ŗ bir dereceye kadar doğrudur. Çünkü dil öyle bir kıymettir ki durmadan akar; geçtiği yerlerde bazı dillerle de karıŗabilir. Nitekim hemen bütün dünya dilleri böyledir. Her dil baŗka dilden yardım görür; her dil azçok baŗka dillere yardım eder. Ancak bu hakikatı (T rkce, Arap ve Acemcesiz olamaz)  ekilde anlamak saflıktır.

Geri kafaların meydana getirdiği, müdafaa ettiği (Osmanlıca) dil değildir. Garip bir şeydir. Osmanlıcaı medhedenlerin hemen hepsi saraydan yardım gördükleri için şahıŗlarının rahatlığı için umumu d ŗ nmemiŗlerdir. sarayının ve saraya yakın olanların dili yanında Türk halkın, Türk köylüsünün temiz kalabilen bir dili vardır ki himaye göremediği için devlet dairelerine sokulamamıŗ; resmî dil ile halk dili arasında bir uçurum hasıl olmuŗ ve aradaki bu uçurumun tesirleridir ki halk h k mete h k met halka yabancı kalmıŗtır. Görüyorsunuz ki arkadaŗlar, dil hayat iŗidir. Dilini korumıyan cemiyetlerin anlaŗmaları da zordur.

Arkadaŗlar,

Edebiyatla uđraŗanlar bilirlerki yeni edebiyat, eski edebiyat diye tabirler vardır. Edebiyatın eskisi ve yenisi demek dilin eskisi ve yenisi demektir. Eskilik ve yenilik ise birbirine o kadar aykırı olmamak l zımdır. Bakınız bundan yüz elli, iki yüz yıl önce yetiŗ n şair Nedimin:

Haddeden ge miŗ nezaket yal  b l olmuŗ sana
Mey s z lm ŗ řiŗeden ruhsarı al olmuŗ sana

ŗiiri bir Türkçedir. O zamana göre anlaŗması kolay sayılan Türkçedir. İçindeki Türkçe kelimele-rin sayısı ka dane?.. O kadar geriye dönmeyelim :
Tevfik Fikretin:

Ferda senin, senin bu tecett t, bu inkilâp
Herŗey senin, değilmi ki: Zaten sed ey şebap

Sözleriyle baŗlayan (Ferda) menzumesi vardır. Bunun her satırındaki Türkçe sözlerin sayısı biri, ikiye geçmez... Eskilerin yaptığı en büyük hata yabancı dillerden dilimize soktukları yabancı kelimelerle yeterlik bulmıyarak yabancı kaideleri de dilimize sokmalarıdır. Atatürk bundan onbeŗ yıl önce Bursaya gelmiŗlerdi. Beŗ yüz  ğretmen ve bir o kadar da münevver halkın huzurunda (Muhterem muallim beyler, muhterem muallim hanımlar) diye sözlerine baŗladıđı zaman muallim sözünü ilk defa muallim olarak söylediğinden Türk dilinde yapılması l zımgelen temizleme iŗine de iŗaret buyurmuŗlardı. Ve zaten dil inkil bı daha o zamon baŗlamıŗ bulunmakta idi.

Arkadaŗlar ,

Sarayın Osmanlı dilini himaye ettiği yıllarda bir de halk dili olduğunu iŗaret etmiŗtik. Korkukları için ekserisi imzasız olarak yazılan birçok halk şiirleri, türküleri vardır ki en b y ğ m zden en k  ğ m ze kadar herkesin anlıyabileceği şekilde yazılmıŗtı. Meselâ:

Gurbet ilden geldim malım sormağa
Bunca eŗya, çanak, çömlek nice oldu.
Ey Komŗular geldim malım sormağa
Köy kadısı kanbur felek nice oldu.

Sözlerinin m nasını kim anlamaz? Türk yurdu buna benzer binlerbe, on binlerce esere maliktir. Bunlar derlenmiŗ, toplanmıŗtır. H l  da derleniyor. 20 - 30 yıl önceye kadar kaba sayılan Türk dilinin bütün batı medeniyetlerine ıŗık saçan bir dil olduğunu yalnız biz değil Türk dili ve Türk tarih kurultaylarına i tir k eden birçok  limler o zamanlar da açıkca itiraf etmekten çekinmemektedirler. Hiç maddi menfaat karŗılıđı olmıyarak ileri sürülen bu fi-

kirler bu alanda yazılan ciltlerle isbat edilebilir. Bu bakımdan Türk dil kurumu ile Türk tarih kurumunun çalışmalarını saygı ile anmak, kurumun yarımına konmak her Türkün borcudur.

Bu vazife o kadar mukaddestir ki, (Bana ne, benim işim başka) demek doğru değildir. Dil herkesin hepimizin malıdır. Yeni yazının kabulü ile Türk dilinin hakikî kalbını bulmuş olduğunu da söylemeden geçemeyiz.

Arkadaşlar,

Üzerinde durduğumuz iş büyük, fakat başımız daha büyük. Atılan adım her gün genişlemekte. Tarihini kendi yapan Türk, onu katıksız öz dil ile yazdığı gün ikinci bir tarih daha yapmış olacaktır. Ogün yakındır., kitapla, klavuzla, resmî işlerde aldığı ödevle 50000 sözlük bir Türk dili derlenmek üzeredir.

Bu bir kültür işidir, onun için sessiz kutluyoruz. Her Türk buna yardımcı olmalıdır. Bize bu alanda da öncülük yapan Büyük Önder ve arkadaşları sağ olsun.

Bundan sonra İstanbul radyosunun verdiği konferans dinlenmiş ve bayram alâkalı bir tarzda kutlanmıştır.

Zafer Bayramı

30 Ağustos Başkumandanlık meydan muharebesi Türk tarihinin en şanlı ve şerefli bir zaferini teşkil eder. Orada yalnız düşman değil, onun arkasında gizlenen emellerde mağlup edilmiştir. Saltanat orada çökmüş, felâket de orada sona ermiştir.

Bir eşine daha rastgelinmiyen bu büyük zaferi Halkevimiz canlı ve hareketli bir tarzda kutlulamak zevkini tatmıştır.

30 Ağustos akşamı Kültürparkta muvaffakiyetli bir müsamere verilmiş ve "Yanık efe," piyesi temsil olunmuştur. 1200 kişi tarafından görülen bu temsil çok beğenilmiştir. İleride bu temsil tekrar edilecektir.

Halkevimizin Teftişi

Erzincan'ın muhterem meb'usu Hikmet Işık eylülün dokuzuncu günü Halkevimizi teftiş etmek üzere şehrimize gelmişlerdir.

Kendisi vaktile maarif müdürlüğünde bulundugundan Elâzizin yabancısı değildi. Bu bakımdan Halkevini ve ona karşı duyulan sempatiyi kavramakta zahmet çekmemişlerdir.

Muhterem mebus, burada bulunduğu müddet zarfında Halkevimizin komite âzaları ile onun haricinde kalan zatlarla konuşmalar yapmıştır.

Bay Hikmet Işık gibi, maarifci bir mebusun buraya gelmiş olması bir takım hakikatlerin kolay anlaşılmasına yardım etmiştir.

Halkevimizin ileri çalışmalarında, tetkiklerinin büyük yardımı olacağına şüphemiz yoktur.

Neşriyat Müdürü :

ÖMER KEMAL AĞAR

Adana Türk Sözü Matbaasında Basılmıştır.

MAHMUT SAKITOĞLU'DAN
ALINMIŞ